

Det börjar med den där lilla ikonen i hörnet av skärmen. Den man aldrig tittar på förrän den försvinner. Ett ögonblick av irritation, sedan något dovare: en sorts panik som inte handlar om mobilen, utan om världen bakom den. "Inget nät." Det är ett tillstånd vi förknippar med tunnlar, fjällvägar, skogsbryn. Inte med samhällskollaps. Men när orostider blir det nya normala är det just så det börjar: med tystnaden i ett system som byggts för att aldrig vara tyst.

Telekomnätet är den osynliga bärare som nästan varje annan funktion vilar på. Betalningar, sjukvårdens journaler, elnätets styrning, livsmedelskedjans logistik — allt detta är digitala flöden som förutsätter att signalen når fram. I vardagen känns nätet oändligt, som om det vore ett slags atmosfär. Men i praktiken är det byggt av ett fåtal fysiska punkter, korta reservtider och en rad beroenden som ingen ser förrän de brister.

Mobilmasterna är den svagaste länken. De står där som vardagliga inslag i landskapet, men deras autonomi är mätt i timmar snarare än dagar. Några batterier, sedan tystnad. Det är en märklig syn när man tänker på det: master som står kvar som tysta monument, fullt intakta, men döda. Även om nätverksutrustningen överlever är det själva sändningen som dör, och när masten tystnar faller allt det som vilar på den. De mest avancerade digitala systemen är beroende av den mest banala fysiska funktionen — att en mast har ström.

Det märkliga med telekomnätet är att det rör sig i två riktningar samtidigt. Det ska hålla koll på elnätet, följa dess pulser och varna när något brister — men står själv på samma grund. När strömmen försvinner blir nätet inte en observatör, utan en av de första som tystnar. På samma sätt är det tänkt att bära betalningssystemen, men i praktiken är det lika beroende av dem: när transaktionerna stannar gör driften det också. Det är ett system som är byggt för att vara överordnat, men som i varje kritiskt ögonblick visar sig vara lika utsatt som det det ska stödja.

Sårbarheterna är inte bara lokala. Sveriges digitala förbindelse med omvärlden vilar i praktiken på några få kablar som löper längs Östersjöns botten. De ligger där som tunna, mörka stråk av metall och glas, lika osynliga som de är avgörande. Man tänker sällan på dem, men de är lika konkreta som ett kraftverk: fysiska objekt som måste hålla, annars faller något mycket större. När en sådan kabel skadas försvinner inte bara hastighet; det är själva redundansen som tunnas ut. Ett land som tror sig vara uppkopplat mot världen genom ett oändligt nät av digitala flöden är i själva verket beroende av några få linjer i havsdjupet.

Ovanpå detta ligger molntjänsterna. Kommunal ärendehantering, lantbrukets uppkopplade maskiner, industrins produktionssystem — allt detta ligger hos utländska molnleverantörer utanför svensk kontroll. Det är en sårbarhet som inte är teknisk, utan strukturell. Ett samhälle som flyttat sin digitala ryggrad till andra jurisdiktioner har inte bara outsourcat funktioner; det har outsourcat suveränitet.

Datacenter som i el-essän var en konkurrerande belastning på ett pressat energisystem är här en påminnelse om att vi inte längre äger vår egen digitala infrastruktur.

Till detta kommer GPS. Ett system som är globalt, men som i praktiken är sårbart för störning. Jamming påverkar lantbruk, sjöfart, nödtjänster — allt det som kräver precision. Det är en sårbarhet som inte syns förrän den används, och när den används är det redan för sent.

Det är därför Ukrainas användning av Starlink blivit en sorts vändpunkt. Ett redundant kommunikationslager som kan hålla igång ett samhälle när det ordinarie nätet faller. Men också ett dilemma: det visar att redundans är möjlig, men också att man då byter ett beroende mot ett annat. Ett land som bygger sin kriskommunikation på privata beslut i ett annat land har inte kontroll; det har tur.

Resilienslogiken måste därför vara lika tydlig som i el-essän. Det handlar inte om att avvisa den digitala infrastrukturen, utan om att förstå att den, precis som elnätet och drivmedelsflödena, måste bära en annan sorts marginal. Längre autonomitid för mastreservkraft — inte timmar, utan dygn. Nationell reglering av kritisk molninfrastruktur, inte för att stoppa innovation, utan för att säkra funktioner som inte får falla. Robusta analoga reservsystem — radiosändare, fast telefoni som fortfarande fungerar utan lokal el. Och en strategisk diskussion om digital suveränitet som matchar den energisuveränitet som efterlystes i el-texten.

För i slutändan är telekom inte en tjänst. Det är ett fundament. Och fundament måste vara stabila — särskilt i en tid då digital infrastruktur blivit lika kritisk som elen för varje nations förmåga att upprätthålla sitt eget totalförsvar. När ikonen i hörnet av skärmen en dag visar “inget nät” — inte för att man kör genom en tunnel, utan för att systemet tystnat — då provas inte bara tekniken, utan vår förmåga att ha byggt ett samhälle som klarar tystnaden.

Källor

- PTS — pts.se (telekomberedskap, robusthet)
- MSB — msb.se (beredskapssektorn elektroniska kommunikationer och post)